

Az OKI Fejlesztési Központja

Az *Országos Közoktatási Intézet* alapító okiratában – túl azokon az általános feladatokon, amelyek a kutatással megalapozott szakmai fejlesztő programok kidolgozására és adaptálására, valamint az óvodai neveléssel, alap- és középfokú iskolai neveléssel és a pedagógusképzés megújításával kapcsolatos döntések előkészítésére irányulnak – részletesen szerepelnek a közoktatás fejlesztésének körébe tartozó feladatok is:

- iskolakoncepciók és tantárgyi programok, illetve taneszközök fejlesztése;
- külföldi iskolakoncepciók, fejlesztési produktumok hazai viszonyokra történő adaptálása;
- közreműködés az oktatással kapcsolatos követelményrendszer kidolgozásában;
- az iskolák teljesítményét a kimenet felől szabályozó vizsgarendszer kidolgozása;
- központi támogatásra és terjesztésre aspiráló iskolakoncepciók és tantárgyi programok minősítése, ellenőrzése, összemérése;
- a hagyományos tantárgyi programok (tananyagok, követelmények, tankönyvek, egyéb taneszközök) kritikai elemzése, minősítése.

A felsorolt feladatokat főként az OKI Fejlesztési Központjában kell megoldani.

A *Fejlesztési Központ* "lapos struktúrájú" szervezeti egység, amelyet vezetője, vezetőhelyettese (igazgatóhelyettes), 11 főfoglalkozású, különböző fokozatú tudományos munkatársa, 5 mellékfoglalkozású munkatársa és 1 ügyviteli dolgozója alkot.

A fejlesztési központ tevékenységei

Milyen konkrét munkákat végez egy fejlesztő?

1. A meglévő, engedélyezett tantervek, taneszközök, tanítási segédletek minősítése (tapasztalatok gyűjtése, újraktoráltatás, dokumentumelemzés, hatásmérés, összemérés)
2. Fejlesztési terv készítése (tananyagterv, céltaxonómia terve, taneszközterv, követelményrendszerek tervének készítése)
3. Taneszköztervezés (tankönyv, munkafüzet, munkáltató tankönyv, diasorozat, transzparensorozat, hangszalag, videofilm, film, számítógépi program, szemléltető eszközök, falitáblák, manipulációs eszközök, feladatgyűjtemény)
4. Tanítási segédletek készítése (tanítási program, útmutató, kézikönyv, időterv, tanmenet, háttérismeret, szöveggyűjtemény, szöveggönyv)
5. Tananyagok (tantervek készítése)
6. Célrendszerek kidolgozása
7. Követelményrendszerek készítése
8. Lektorálás
9. Taneszközleírás (taneszközismertető) készítése
10. Taneszközértékelés
11. Taneszköz- és programismertető továbbképzés
12. Versenyek tervezése, szervezése, elemzése, értékelése

13. Konferenciaszervezés
14. Nemzetközi tanácskozásokon való részvétel, az ott szerzett tapasztalatok publikálása
15. Nemzetközileg bevált oktatási produktumok, programok, modellek adaptálása
16. Szülők, pedagógusok, gyerekek és más érintettek tájékoztatása
17. A fejlesztett produktumok kipróbálása során adódó problémák szakmai, jogi rendezése és lezárása
18. Tanácsadás, szakértés
19. Hivatalos előterjesztés
20. Az oktatáspolitikailag releváns fejlesztési szükségletek előrejelzése, figyelése, nyomonkövetése, vizsgálata
21. Sajtótájékoztató
22. Szerződéskötések
23. Költségvetés, előkalkuláció készítése
24. Tárgyalás kiadókkal, gyártókkal
25. Az értékesítés, forgalmazás, terjesztés körülményeinek, lehetőségeinek követése
26. Publikálás a szakajtóban.

Fejlesztési témák és produktumok

A Központ elsősorban olyan témákon dolgozik, amelyek a plurális oktatási viszonyok közepette is a központi fejlesztést, vagy annak közreműködését igénylik. Ezeket három csoportra bontva ismertetjük.

I. Iskolakoncepciók

- Személyközpontú iskolamodell az alapiskolázáshoz (kooperatív humanisztikus pedagógiai modell);
  - Képességfejlesztő (hátránykompenzálásra és tehetségfejlesztésre irányuló) iskolamodell az alapfokú és középfokú iskolázáshoz;
  - Képességfejlesztő óvodai koncepció;
  - Korrektív hatásrendszerű iskolamodell az enyhén értelmi fogyatékosok iskolázásához;
  - Süket-középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók nevelés-oktatási modellje;
  - Vak-középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók nevelés-oktatási modellje.
- Valamennyi iskolakoncepció keretében kidolgozásra kerül a hierarchizált célrendszer, a követelményrendszer, a tantárgyi programok rendszere, a javasolt munkarendek, a vezetési koncepció és a gazdálkodási rendszer.

II. Tantárgyi programok

A Fejlesztési Központban a legkülönbözőbb tantárgyi programok kidolgozása folyik. Prioritásaik részben a különböző iskolák aktuális tartalmi fejlesztési igényeinek a központi fejlesztésére hártott teendői, részben pedig a különböző iskolafejlesztési

koncepciókban megfogalmazottak további bontása alapján határozhatók meg. Ennek megfelelően a Központ munkatársai által tervezett és megkezdett fejlesztések a következők szerint rendezhetők ún. blokkokba.

Kommunikáció és irodalom blokk

Ebben a fejlesztési blokkban központi helyet foglal el a "Nyelvtan-kommunikáció" irodalom tizenéveseknek" téma, amelynek produktuma az "Alternatív képességfejlesztő program az általános iskolák felső tagozata számára." A fejlesztés az *MTA Nyelvtudományi Intézetével* kooperációban történik. Az eddigi kísérletek alapján 23 különböző nyomtatott taneszköz és az ehhez kapcsolódó 19 féle tanításszervezési, tanulásirányítási háttéranyag készült el. A továbbfejlesztés a már meglévő anyagok tökéletesítésére, az irodalomból hiányzó fejezetek elkészítésére, valamint a nyelvi-kommunikációs program középiskolai kidolgozására irányul.

A "Problémacentrikus (nem kronologikus) felépítésű középiskolai irodalomtanítási program" reprezentatív mintamodulokba rendezi a tananyagot (archetipus-modul, korszak-modul, életmű-modul, dráma-modul, tömegkultúra- és irodalom-modul), és mintegy 30-35 modult tervez. A problémacentrikus-képességfejlesztő modulokat a középiskola utolsó két évében párhuzamosan futó, rendszerező irodalomtörténeti stúdium egészíti ki.

Informatika-technika blokk

E fejlesztési blokk keretében három témacsoportot különítünk el. Az első "A modul felépítésű technika-informatika tanterv továbbfejlesztése" a technika tantárgy jelenlegi szerkezetének átalakítására, az informatikai és a technikai kultúra szoros összefüggéseinek felismertetésére és érvényesítésére, a modulrendszerű tantervek elterjesztésére irányul. A fejlesztés az *ELTE TTK Általános Technika Tanszékével* kooperációban folyik.

Ugyancsak konkrét programfejlesztést céloz az "Informatikai programcsomag kidolgozása 3-10. osztályok számára az Értékközvetítő Képességfejlesztő Program tevékenységi rendszerében" téma, amelynek keretében az 1985/86. tanév óta elkészült és kipróbált tananyag, munkatankönyv és követelményrendszer komplett programcsomaggá szintetizálása valósul meg, majd bővül ki a középfokra.

A "Képességfejlesztés az informatika és eszközrendszere alkalmazásának segítségével kisgyermekkorban" téma keretében jelentős kutatási előzményekre támaszkodva, két altémára – játékos informatika oktatás, valamint számítógép használata az írás, olvasás tanításában, a kisgyermek kommunikációs képességének fejlesztésében – terveztünk tartalmi fejlesztést.

Társadalomtudományi blokk

"Problémacentrikus társadalomismeret középiskolásoknak" címen folyik tantárgyi programfejlesztés, amelynek feladatai között szöveggyűjtemény, feladatrendszer, vi-

deotár bővítése, a tananyag és eszközök kipróbálásának, valamint az osztrák "Társadalmi tapasztalatra orientált politikai képzés: Társadalomtörténet és identitás" didaktikai tapasztalatainak elemzése és a programba építése szerepel.

Természettudományi blokk

Az ide tartozó fejlesztéseket a Központon belül a természettudományi csoport gondozza, feladatának tekintve a hagyományos természettudományi tantárgyak fejlesztését. A csoport azokat a témákat helyezi előtérbe, amelyek keretében az egyes tantárgyfejlesztők látókörén kívül eső tantárgyközi struktúrák vizsgálhatók. Így fogalmazódnak meg a fogalmi struktúrák (tradicionalis tantárgyak és tanévek szerinti bontásban az ismeretelemek listája, ezek hierarchikus struktúrája); a tantárgyak koordinálása (fogalmak alkalmazása a különböző tantárgyakban, azok időpontja), a modulok fittelése (a modultervek elemzése átfedés, fogalmi struktúra szempontjából), az alternatívák közös részstruktúráinak kiemelése témák alá sorolható feladatok.

A fentiekén túl ebben a blokkban folytatódik "A természettudományok és a technika alapjainak integrált oktatása az 1-3. osztályokban" program fejlesztése. A kísérleti oktatás e programmal az 1989/90. tanévben indult, ennek megfelelően a harmadik tanév végén ütemezhető a variánsok összemérése, majd az eredmények értékelése.

Matematika

A blokkokban a differenciált képességfejlesztés foglalja el a központi helyet. A téma: "Az alap- és középiskolai matematika tanítás képességfejlesztő hatását kiszélesítő tananyagrendszer kidolgozása" tekintetében ez a differenciált fejlesztés olyan kompenzáló-felzárkóztató programcsomagokban realizálódik, amelyeknek segítségével megvalósítható a rugalmas továbbhaladás és a más tantárgyakkal való szoros kooperáció.

Az alapfokú iskoláztatásban olyan matematikai tananyagok, taneszközök kidolgozását is tervezi a Központ, – legalább három változatban – amelyek figyelembe veszik az iskolák eltérő feltételrendszerét és előtérbe helyezik a hétköznapi gyakorlati életben használható, praktikus ismereteket, ugyanakkor nem mondanak le a matematika gondolkodásfejlesztő szerepéről.

Idegen nyelv blokk

Bár közoktatásunk minőségi megújításának kulcskérdése az idegen nyelvek tanításának fejlesztése, feltételek híján a *Fejlesztési Központ* ilyen irányú munkája ma még csupán néhány témára szorítkozik. Modellértékűnek tartjuk majdan más idegen nyelvek szempontjából is "A kisiskolás kortól (6 éves) beindított intenzív, alapozó jellegű francia nyelvű tanítás és az erre épülő, az általános iskola felső tagozatán be-

vezetendő kéttannyelvű tanítás előkészítése" témát. Nem kevésbé jelentős a "Komplett Oktatási Gyakorlórendszer a negatív nyelvi transzfer és interferencia jelenségek kiküszöböléséhez" téma sem. Lényege, hogy olyan tipikus nyelvi hibák leküzdéséhez fejleszt ki minden iskolatípusban használható komplett gyakorlóanyagot, amelyek abból adódnak, hogy a magyar nem indoeurópai nyelv. A gyakorlórendszer részei: feladatlapok, szövegértései és szövegszerkesztési, valamint auditív gyakorló feladatok. A munka a német nyelvű rendszer kidolgozásával indult meg.

Az idegen nyelvi blokkhoz lazábban kapcsolódik, de kétségtől a legnagyobb volumenű e területen a "Kétnyelvűség, kéttannyelvűség az iskolarendszerben" kutatás, amelynek keretében a téma történeti feldolgozása, tananyagrendszerek összehasonlító elemzése, a kétnyelvű tanítás-tanulás speciális folyamatainak vizsgálata szerepel, beleértve az egyes nyelveken tanulás hatásainak kutatását is.

Testnevelés, egészségvédelem

A blokk keretében folytatódik a rugalmas óraterv programban készített alternatív testnevelés terv továbbfejlesztése, módszertani füzetek készülnek a vízi, a jeges és a küzdő sportok oktatásához, szemléltető eszközsorozat kidolgozása folyik a testnevelés tanításához úszás, asztalitenisz, küzdő és önvédelmi sportokra vonatkozóan. Hiánypótlónak tekinthető a 4-6-8. osztályos általános iskolások testi fejlettségének diagnosztikus vizsgálata program.

Az önedzés és önellenőrzés alapjai téma kidolgozása az egészséges életmód, a mozgásigény fenntartásához, a rendszeres testedzés megvalósulásához ad segítséget.

Speciális oktatási blokk

A gyógypedagógiai oktatás fejlesztése a Központon belül a gyógypedagógiai csoportban, valamennyi fogyatékosági szakágra (testi, érzékszervi, értelmi- és beszéd-fogyatékos) kiterjed. Elsőbbséget élveznek az átfogó, több szakágot is érintő témák. Így készülnek a már említett iskolakoncepciók és azok szakanyagai. Kiemelt téma az értelmi fogyatékosok speciális szakiskoláinak új tanterve. Komplex fejlesztési témaként tervezzük a fogyatékosok alaptantereinek és vizsgarendszerének kidolgozását, távlatokban a gyógypedagógiai oktatási tartalmak minőségi megújítását.

III. Kiemelt témák

Ebben a kategóriában azok a témák vannak, amelyek az egész *Fejlesztési Központ*ra kiterjedően interdiszciplináris kidolgozást igényelnek, és/vagy a közoktatás átmene-ti akut kérdéseinek megoldásában, vagy a távlati minőségi átalakításban jelentősek és sürgősek. Mindkét ide sorolható téma gyors ütemű fejlesztést kíván meg.

A "Programok fejlesztése a közismereti tantárgyakban a hátrányos helyzetű 14-16 éves, tanköteles fiatalok szakképesítéshez juttatásának megoldására" téma sok-

rétűen differenciált fejlesztést takar: készül egy felzárkóztató közismereti program, egy ún. 9 osztály számára kialakított oktatási program, két évre széthúzott 8. osztályos közismereti tananyagrendszer, valamint a nem fogyatékosokat oktató speciális szakiskolák közismereti tananyagának kidolgozása is e téma körébe tartozik.

A másik kiemelt téma "A szerkezetátalakítás és műszaki fejlődés emberi tényezői" tárgyú világbanki támogatás ifjúsági szakképzési programja általános műveltségi tartalmainak kidolgozására irányul.

A szakképzés átalakulásában a fejlesztési szándékok szerint döntő tényező lesz a magasabb szintű általános műveltség, amely által biztosíthatónak tetelezhető az elméleti tudáson alapuló szakmai gyakorlati képzés. Az ehhez társuló hatékony nyelvoktatás pedig elősegítheti a távlatokban a nemzetközi munkavállalás szélesebb körűvé válását.

A szakképzés általános műveltségi tartalmainak fejlesztése a tananyagok elemzésével veszi kezdetét, modulrendszerű tantervi struktúrákba rendezéssel folytatódik és az oktatócsomagok, tanítási segédletek kidolgozásával valamint előállíttatásával fejeződik be. A program súlypontjai figyelembe veszik a nemzeti alaptanterv tervezett tantárgyblokkjait. A szakképzés közismereti tanterve kísérleti kipróbálás után kerül széleskörű ajánlásra.

A felsorolt témák fejlesztése a Központban nehéz körülmények között folyik. Mivel egy új, hagyományok nélküli szervezeti egységről van szó, sem infrastruktúrát, sem a témák kidolgozásához szükséges anyagi forrásokat nem "örökölt". Ezeket a feltételeket a mai napig csak részben sikerült megteremteni. Az eredményes további munkához e tekintetben is "fejlesztő" tevékenységet szükséges kifejteni.

Sally Mária - Vinczéné Bíró Etelka

Közoktatási Szolgáltató Iroda

A megszüntetett *Országos Pedagógiai Intézet*nek voltak olyan – kifejezetten szolgáltatási jellegű – feladatai, melyek ellátása nélkül a közoktatás működése egyelőre lehetetlen. Részben az illetékes minisztérium részben a kialakuló önkormányzatok s legnagyobbbrészt az iskolák kívánnak olykor adminisztratív, szervezési, máskor a pedagógiai tartalmakat érintő szolgáltatásokat, legalábbis addig, amíg az erőteljes központi irányítás a közoktatásban le nem bomlik, hogy helyét a központi szabályozás és az önkormányzás valamilyen harmonikus együttélése vegye át.

Mivel az *Országos Pedagógiai Intézet* megszűnése után megalakult *Országos Közoktatási Intézet* kifejezetten kutató-fejlesztő intézetként jött létre, amely szakmai autonómiával rendelkezik, a megszünt *OPI* szolgáltatási tennivalóit nem vállalhatta. Ezért jött létre a *Közoktatási Szolgáltató Iroda*, amelyet a művelődési és közoktatási miniszter az *Országos Közoktatási Intézethez* rendelt oly módon, hogy az Iroda felett a szakmai felügyeletet a *OKI* főigazgatója gyakorolja, irányítását pedig az *OKI* általános főigazgatóhelyettese végzi. Mivel a *Szolgáltató Iroda* feladatai az *OKI* alaptőlelevelében (feladatai között) nem szerepelnek, működési feltételeit a Minisztéri-